

Učni načrt

Izbirni predmet

PROGRAM OSNOVNOŠOLSKEGA IZOBRAŽEVANJA

GEOGRAFIJA

*Življenje človeka na Zemlji
Raziskovanje domačega kraja
in varstvo njegovega okolja*

Nacionalni kurikularni svet
Področna kurikularna komisija za osnovno šolo
Predmetna kurikularna komisija za geografijo

Učni načrt za izbirni predmet

GEOGRAFIJA

Življenje človeka na Zemlji
Raziskovanje domačega kraja in
varstvo njegovega okolja

PREDMETNA KURIKULARNA KOMISIJA ZA GEOGRAFIJO
dr. **Jurij Kunaver**, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, predsednik
mag. **Vera Bevc Malajner**, Zavod RS za šolstvo, strokovna tajnica
dr. **Andrej Černe**, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta
Karmen Cunder, Zavod RS za šolstvo
Jurij Senegačnik, Gimnazija Ledine Ljubljana
Marta Otič, OŠ Franceta Prešerna Maribor
Nevenka Osterman, OŠ Ledina Ljubljana

Konzulentki **Maja Besednjak, Branka Gabrenja Müller**

Izdala in založila **Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo**

Za ministrstvo dr. **Slavo Gaber**
Za zavod **Alojz Pluško**

Uredila **Zvonka Labernik**
Jezikovni pregled **Andrej Koritnik, Nina Žitko**
Oblikovanje **Tanja Radež**
Prelom in tisk **Kočevski tisk d. d., Kočevje**

Drugi natis

Ljubljana, 2004

CIP – Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

371.214.1 : 91

Učni načrt. Izbirni predmet : program osnovnošolskega
izobraževanja. Geografija : življenje človeka na Zemlji,
raziskovanje domačega kraja in varstvo njegovega okolja /
[pripravila Predmetna kurikularna komisija za geografijo
Jurij Kunaver ... et al.] . – 2. natis. – Ljubljana : Ministrstvo za
šolstvo, znanost in šport : Zavod RS za šolstvo, 2004

ISBN 961-234-331-4 (Zavod Republike Slovenije za šolstvo)
1. Kunaver, Jurij, 1933 –
214667264

Sprejeto na 33. seji Področne kurikularne komisije za osnovno šolo dne 3. 11. 1998.
Sprejeto na 28. seji Nacionalnega kurikularnega sveta dne 27. 11. 1998.
Sprejeto na 22. seji Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje dne 3. 12. 1998.

K a z a l o

1	Opredelitev predmeta	5
2	Splošni cilji predmeta	6
3	Operativni cilji predmeta in standardi znanja.....	7
4	Specialnodidaktična priporočila.....	14

1 OPREDELITEV PREDMETA

Izbirni predmet Življenje človeka na Zemlji je v predmetniku devetletne osnovne šole umeščen v 8. razred (35 ur), izbirni predmet Raziskovanje domačega kraja in varstvo njegovega okolja pa v 9. razred (32 ur). Obakrat se vsebine povezujejo z vsebinami geografije kot obveznega predmeta, jih razširjajo, poglobljajo in konkretizirajo.

V 8. razredu, kjer pri rednih urah obravnavamo značilnosti svetovnih kontinentov, sta pri izbirnem predmetu poudarjena odnos med človekom in naravo ter odvisnost človeka od nje. Učenci podrobneje spoznavajo življenje človeka v različnih območjih na Zemlji, kjer so pogoji za življenje drugačni kot pri nas.

V 9. razredu, kjer se učenci pri rednem pouku geografije seznanjajo s Slovenijo kot svojo domovino, pa pri izbirnem predmetu raziskujejo domači kraj in spoznavajo posebnosti življenja v njem, predvsem glede na varstvo okolja. Poudarjene so aktivne metoda pouka in učenje na primarnih lokacijah v naravi.

Učenec lahko obiskuje izbirni predmet eno ali pa obe šolski leti.

2 SPLOŠNI CILJI PREDMETA

Učenci pri predmetu:

- razširjajo osnovno znanje o naravnogeografskih in družbenogeografskih pojavih ter procesih v svetu in domačem kraju predvsem s študijem primerov,
- razširjajo prostorske predstave o svetu in domači deželi,
- podrobneje spoznavajo načine prilagajanja človeka različnim klimatskim in drugim naravnim pogojem,
- spoznavajo negativne primere človekovega izkoriščanja naravnih dobrin, da bi spoznali nevarnosti, ki jih povzročata rušenje naravnega ravnotežja,
- spoznajo načine onesnaževanja okolja na izbranih območjih in načine ter oblike varovanja naravnega okolja za prihodnje generacije,
- učijo se poiskati vzroke za posamezne pojave in procese, oblikovati lastno stališče ter predlagati rešitve,
- spoznavajo značilnosti, navade in način življenja ljudi na izbranih območjih sveta ter Slovenije in presegajo predsodke ter stereotipe
- urijo se v uporabi preprostih terenskih raziskovalnih metod, zlasti neposrednega opazovanja, orientacije s pomočjo zemljevidov in brez njih, v uporabi kartografskega in drugega gradiva ter v dokumentiranju ugotovljenega in opazovanega,
- urijo se v uporabi in razumevanju pomena literature ter drugih sodobnih informacijskih sredstev za spoznavanje oddaljenih pokrajin, območij in njihovih naravnih ter družbenih razmer,
- navezujejo stike z vrstniki v oddaljenih krajih in spoznavajo njihov način življenja,
- znajo pridobljeno znanje in ugotovitve ustno, grafično, kvantitativno ter pisno predstaviti,
- pridobivajo sposobnosti primerjanja, analiziranja, sintetiziranja in vrednotenja.

3 OPERATIVNI CILJI PREDMETA IN STANDARDI ZNANJA

8. RAZRED: ŽIVLJENJE ČLOVEKA NA ZEMLJI

Vsebine:

1. Tropski deževni gozdovi na Zemlji;
2. Puščavski in polpuščavski svet, sožitje človeka in narave;
3. Monsunska območja - najgosteje naseljena območja na Zemlji;
4. Življenje na potresnih območjih;
5. Vulkanizem in človek;
6. Človek in gorski svet;
7. Narava in življenje ljudi v polarnih območjih;
8. Izbirne vsebine.

UVOD			
Učitelj predstavi učencem cilje predmeta, metode dela in merila za ocenjevanje ter predlaga literaturo.			
Operativni cilji Učenci	Vsebine	Didaktična priporočila – možne dejavnosti	Medpredmetne povezave
<ul style="list-style-type: none"> • na karti sveta pokažejo območja z deževnim tropskim gozdom • opišejo in ovrednotijo način življenja domačinov z vidika sožitja z naravo • razložijo, zakaj je za prebivalce zmernege pasu tropsko podnebje nezdravo • razložijo pomen tropskih gozdov kot "pljuč sveta" in za ohranitev rastlinske in živalske pestrosti sveta 	NARAVA IN ŽIVLJENJE LJUDI V TROPSKIH DEŽEVNIH GOZDOVIH	<p>Ogled videofilma o življenju v vlažnem tropskem gozdu. Pogovor o pogojih za življenje ljudi. Poiščejo fotografije Pigmejcev in amazonskih Indijancev ter primerjajo njihove poteze.</p> <p>Igranje vlog o škodljivosti požiganja vlažnih tropskih gozdov, da bi pridobili obdelovalno zemljo. V literaturi poiščejo podatke o obsegu uničevanja tropskih gozdov. Napravijo plakate.</p>	biologija, državljanska vzgoja in etika

Operativni cilji Učenci	Vsebine	Didaktična priporočila – možne dejavnosti	Medpredmetne povezave
<ul style="list-style-type: none"> • razložijo, kako in kje nastanejo monsunski vetrovi • opišejo razliko med poletnim in zimskim monsunom ter vpliv monsunov na življenje ljudi • iz tematskih zemljevidov in literature ugotovijo pglavilne pridelke ter pogoje za njihovo uspevanje 	<p>NARAVA IN ŽIVLJENJE LJUDI NA MONSUNSKIH OBMOČJIH</p>	<p>Iz literature, video in slikovnega gradiva ugotovijo način življenja ljudi na izbranem območju (ob obali, v notranjosti ali na gorskih pobočjih) monsunskega pasu.</p> <p>Skupinska priprava in nastop: opisati en dan življenja vrstnika, kmeta, meščana, meniha, šerpe v izbrani deželi z monsunskim podnebjem.</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • razložijo odvisnost rastlinstva od toplote in količine padavin • razložijo, kako človek z načinom izkoriščanja naravnih dobrin povzroča, da se puščave širijo oziroma jih z namakanjem spreminja v rodovitno območje 	<p>NARAVA IN ŽIVLJENJE LJUDI V PUŠČAVSKEM IN POLPUŠČAVSKEM SVETU</p>	<p>Izdelajo razpredelnico s prikazom količine padavin in mesečnih temperatur pri nas ter v izbranem puščavskem območju. Primerjajo naše rastlinstvo s puščavskim.</p> <p>Študij primera: Nilova delta in okoliška puščava. Posledice gradnje jezov na Nilu za kmetijstvo ob Nilu ali - Vzroki za krčenje Aralskega jezera, ali - Kalahari, ali - Sahara (Sahel).</p>	<p>biologija</p>
<ul style="list-style-type: none"> • razložijo, zakaj je podnebje v večjih nadmorskih višinah hladnejše kot v nižjem svetu • razložijo, kako se ljudje prilagodijo na življenje v gorah (bivališča, gospodarske dejavnosti, prometne povezave) 	<p>ČLOVEK IN GORSKI SVET</p>	<p>Študij primerov načina življenja ljudi na različnih nadmorskih višinah v Alpah (ali Himalaji ali Andih).</p> <p>Alpinistično predavanje z diapozitivi.</p>	<p>fizika</p>

Operativni cilji Učenci	Vsebine	Didaktična priporočila – možne dejavnosti	Medpredmetne povezave
<ul style="list-style-type: none"> • razložijo načine onesnaževanja gorskega sveta, njegove posledice in predlagajo ukrepe • opišejo in opredelijo način življenja domačinov z vidika sožitja z naravo in ohranjanja naravnega ravnotežja 		<p>Iz virov in literature ugotovijo načine ter obseg onesnaževanja in rušenje naravnega ravnotežja v gorskem svetu zaradi posegov človeka ter posledice.</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • na karti sveta pokažejo potresna območja in razložijo vzroke za nastanek potresov • na geološki karti Slovenije pokažejo potresne cone • razumejo pojme žarišče in nadžarišče, potresna gradnja; • opišejo učinke potresa, • opišejo ravnanje ob potresih. 	<p>NARAVA IN ŽIVLJENJE LJUDI NA POTRESNIH OBMOČJIH</p>	<p>Primerjajo različne lestvice jakosti potresov. Obiščejo Golovec in si ogledajo instrumente za merjenje jakosti potresnih sunkov. Iz časopisnih člankov ugotovijo, kako ravna mednarodna skupnost v primeru večjega potresa v določeni državi. Izpeljejo vajo umika iz splotja v primeru potresa.</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • razložijo delovanje vulkanov; • pokažejo na karti delujoče vulkane v Južni Evropi in najbolj znana vulkanska območja na svetu; • imenujejo material, ki ga bruha vulkan; • razložijo, zakaj je kljub nevarnostim območje pod vulkani skoraj povsod po svetu gosto poseljeno; 	<p>VULKANIZEM IN ČLOVEK</p>	<p>Ogled video posnetka o vulkanih. Narišejo skico ali izdelajo model vulkana. Na karti poiščejo Etno, Vezuv in Liparske otoke in izmerijo razdaljo do Slovenije.</p> <p>V časopisih poiščejo poročila o zadnjem večjem izbruhu vulkana, kjerkoli v svetu in locirajo kraj na zemljevidu. V literaturi poiščejo podatek, kako visoko lahko segajo izbruhi pepela, lave in vulkanskih bomb in primerjajo zadnji izbruh s temi podatki.</p> <p>Iz literature ugotovijo, kaj pridelujejo na izbranem vulkanskem območju.</p>	<p>kemija</p>

Operativni cilji Učenci	Vsebine	Didaktična priporočila – možne dejavnosti	Medpredmetne povezave
<ul style="list-style-type: none"> • pokažejo na karti in imenujejo polarna območja na severni ter južni polobli in ugotovijo razliko v obsegu kopna • razložijo, zakaj so polarna območja tako hladna (vpadni kot sončnih žarkov v posameznih letnih časih, dolžina dneva in noči) 	<p>ŽIVLJENJE LJUDI V POLARNIH OBMOČJIH</p>	<p>Iz literature ugotovijo, katere živali živijo le na severnem polarnem območju in katere le na južnem.</p> <p>Skupina učencev izdela vprašanja za kviz o polarnih območjih. Odgovori na vprašanja so DA in NE in učenci jih rešujejo v skupinah.</p>	<p>biologija</p>
<ul style="list-style-type: none"> • razložijo značilnosti sredozemskega podnebja in rastlinstva • razložijo, kako so se ljudje prilagodili na življenje v Sredozemlju z načinom življenja, bivališči in značilnimi gospodarskimi dejavnostmi. 	<p>NARAVA IN ŽIVLJENJE LJUDI V SREDOZEMLJU</p>	<p>Učenci zberejo slikovno gradivo o življenju v Sredozemlju. Na podlagi početniških doživetij v pogovoru ugotavljajo značilnosti narave in življenja v Sredozemlju.</p>	

9. RAZRED: RAZISKOVANJE DOMAČEGA KRAJA (ŠOLSKEGA OKOLIŠA) IN VARSTVO NJEGOVEGA OKOLJA

Vsebine:

1. Naravnogeografske značilnosti domačega kraja (geološka zgradba, relief, prsti, rastlinstvo, vodovje);
2. Družbenogeografske značilnosti domačega kraja (prebivalstvo, naselja, gospodarstvo, oskrba, promet);
3. Varstvo okolja in varstvo naravne ter kulturne dediščine v domačem kraju in njegovi okolici;
4. Priprave na tekmovanje iz znanja geografije.

Operativni cilji Učenci	Vsebine	Didaktična priporočila – možne dejavnosti	Medpredmetne povezave
<ul style="list-style-type: none"> • preučujejo geološke značilnosti (kamninsko sestavo) • preučujejo reliefne značilnosti s posebnim poudarkom na najbolj značilnih oblikah površja (npr. kraški pojavi, če je domači kraj na krasu) 	GEOLOŠKA ZGRADBA IN RELIEF DOMAČEGA KRAJA	Izbrane metode in oblike terenskega dela, projektno učno delo, študij primerov.	biologija, kemija
<ul style="list-style-type: none"> • opravljajo meteorološka merjenja na šolskih meteoroloških postajah 	PODNEBJE DOMAČEGA KRAJA	Izbrane metode in oblike terenskega dela, projektno učno delo, študij primerov.	fizika
<ul style="list-style-type: none"> • preučujejo talne značilnosti • preučujejo značilnosti rastlinstva (s posebnim poudarkom na gozdovih) 	PRSTI IN RASTLINSTVO DOMAČEGA KRAJA	Izbrane metode in oblike terenskega dela, projektno učno delo, študij primerov.	biologija, kemija
<ul style="list-style-type: none"> • preučujejo tekoče in stoječe vode ter njihovo varovanje • ugotavljajo, kam odtekajo odpadne vode • preučujejo oskrbo s pitno vodo 	VODOVJE DOMAČEGA KRAJA	Izbrane metode in oblike terenskega dela, projektno učno delo, študij primerov.	biologija, kemija

Operativni cilji Učenci	Vsebine	Didaktična priporočila – možne dejavnosti	Medpredmetne povezave
<ul style="list-style-type: none"> • preučujejo gibanje prebivalstva (rast prebivalstva, selitve) • preučujejo sestavo prebivalstva • preučujejo nekdanje in sedanje običaje prebivalstva 	PREBIVALSTVO	Izbrane metode in oblike terenskega dela, projektno učno delo, študij primerov.	zgodovina
<ul style="list-style-type: none"> • preučujejo gospodarske dejavnosti (primarne, sekundarne, terciarne, kvartarne) in zaposlenost prebivalstva s posebnim poudarkom na najbolj značilnih dejavnostih (npr. vinogradništvo na vinogradniških območjih) • preučujejo nekdanjo in današnjo izrabo obdelovalne zemlje 	GOSPODARSTVO DOMAČEGA KRAJA	Izbrane metode in oblike terenskega dela, projektno učno delo, študij primerov.	
<ul style="list-style-type: none"> • preučujejo oskrbo prebivalstva v domačem kraju 	OSKRBA	Izbrane metode in oblike terenskega dela, projektno učno delo, študij primerov.	
<ul style="list-style-type: none"> • preučujejo prometno funkcijo območja, kraja in posameznih delov naselja 	PROMET	Izbrane metode in oblike terenskega dela, projektno učno delo, študij primerov.	
<ul style="list-style-type: none"> • preučujejo spremembe pokrajine zaradi delovanja človeka v preteklosti in zaradi novejšega delovanja 	VPLIV ČLOVEKA NA POKRAJINO	Izbrane metode in oblike terenskega dela, projektno učno delo, študij primerov.	
<ul style="list-style-type: none"> • ugotavljajo stopnjo in vrste ogroženosti narave ter ukrepe za varovanje naravnega okolja • preučujejo odlagališča odpadkov • evidentirajo naravne in kulturne spomenike ter ugotavljajo njihov pomen 	VARSTVO OKOLJA IN VARSTVO NARAVNE TER KULTURNE DEDIŠČINE V DOMAČEM KRAJU	Izbrane metode in oblike terenskega dela, projektno učno delo, študij primerov.	biologija, kemija

Operativni cilji Učenci	Vsebine	Didaktična priporočila – možne dejavnosti	Medpredmetne povezave
<ul style="list-style-type: none">• se pripravljajo na tekmovanje iz geografije	IZBIRNE VSEBINE	Izbrane metode in oblike terenskega dela, projektno učno delo, študij primerov.	biologija, kemija, fizika

4 SPECIALNODIDAKTIČNA PRIPOROČILA

Predlagane učne vsebine so okvir, znotraj katerega lahko učitelj izbere tiste teme ali enote, ki učence najbolj zanimajo, so trenutno najbolj aktualne ali je zanje najlažje dobiti podatke. Upošteva predznanje, ki ga učenci pridobijo pri rednem pouku o Sloveniji.

Učne oblike in metode učitelj izbira glede na cilje pouka izbirnega predmeta, pri tem ima usposabljanje učencev za uporabo raziskovalnih metod pogosto prednost pred pridobivanjem novih znanj. Učence privlačijo predvsem aktivne oblike, ki so pri rednem pouku redkejše. Takšen – dinamičen pouk bo pomemben dejavnik pri odločanju učencev za izbiro med ponujenimi izbirnimi predmeti. Pomemben cilj tega pouka je razvijanje dobre komunikacije med učenci samimi in med učenci ter učiteljem.

Domači kraj naj učenci raziskujejo z metodami terenskega dela, kot so opazovanje, merjenje, primerjanje, kartiranje, anketiranje, orientiranje, pri tem jih navajamo na uporabo vseh vrst kartografskega gradiva. Učenci naj tudi sami v karte vrisujejo simbole in tako prikazujejo rezultate svojega raziskovanja. Zelo primerna je projektna oblika.

Pri bolj oddaljenih območjih pride v poštev predvsem delo z literaturo in podatkovnimi viri (razpredelnice, grafični prikazi, internet). Priporočamo tudi medsebojno povezavo učencev, ki obiskujejo izbirni predmet človek in Zemlja v različnih delih Slovenije za izmenjavo podatkov in ugotovitev (elektronska pošta). Za primerjave naravnega stanja in ukrepov za varstvo okolja (opazovanje vod in atmosfere) v Evropi so koristne tudi mednarodne povezave učencev oziroma šol.

Učitelj v kar največji meri organizira delo tako, da bodo učenci cilje dosegali z lastnim delom. Učitelj svetuje in usmerja, kako priti do podatkov, organizira delo in pomaga priti do sklepov.

Za uresničevanje ciljev izbirnega predmeta v 9. razredu je možno izkoristiti tudi krajše ali daljše ekskurzije, ki jih organiziramo za vse učence ali pa jih pripravimo posebej za učence pri izbirnem predmetu. Podobno velja za raziskovalne tabore in šolo v naravi, kjer je mogoče opraviti številne elemente terenskega dela.